

11:00 έναρξη

Απευθύνουν χαιρετισμό

Η Καθηγήτρια Πηνελόπη Φουντεδάκη, Αντιπρύτανης Ακαδημαϊκών Υποθέσεων, Διοικητικών Υποθέσεων & Φοιτητικής Μέριμνας
Η Κοσμήτορας της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών Καθηγήτρια του Τμήματος Κοινωνικής Ανθρωπολογίας κ Αθηνά Αθανασίου
Ο Πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνιολογίας Καθηγητής κ Τρύφων Κωστόπουλος
Η Βασιλική Κοϊτσάνου πρόεδρος της Ένωσης Αθένων

1ο πάνελ

Συντονίζει: Βασιλική Κοϊτσάνου

Αντώνης Παπαρίζος *ομότιμος καθηγητής Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου*

«Θρησκευτικό Συναίσθημα και Θρησκευτική Συνείδηση: αναπόφευκτη σύνθεση και κώδικας ηθικής»

Εάν θρησκεία είναι κη ιδέα της εξάρτησης του ανθρώπου από ανώτερα όντα» ή «το μέρος του ιδεατού στην ζωή του ανθρώπου», μία «μορφή ολικής αντίληψης του κόσμου» και «πολιτισμικό κίνημα» ή ακόμη, όπως υποστηρίχθηκε από διαφορετικούς στοχαστές, η «αναζήτηση της τελειότητας», «της απόλυτης ολοκλήρωσης» ή και «της υπέρτατης αλήθειας», και εάν, επίσης, θρησκευτικό συναίσθημα είναι «η πίστη, νοούμενη ως εσωτερική βεβαιότητα, στην ύπαρξη ενός θεού», μία «ιδιαίτερη ιστορικά βιωμένη εμπειρία» ή αντίθετα «μία α-ιστορική και έμφυτη εμπειρία», ή όπως επίσης υποστηρίχθηκε «μία κατάπληκτη αίσθηση του απείρου», ενώ από την άλλη πλευρά, θρησκευτική συνείδηση, όπως υποστηρίζω, είναι «η συνεχής σύνθεση της άρνησης και ταυτόχρονα αποδοχής της ύπαρξης του θεού». Η πορεία της ιστορίας οδήγησε, όπως θα επιχειρήσω να δείξω, στην σύνθεση του θρησκευτικού συναισθήματος και της θρησκευτικής συνείδησης σε ποικίλες μορφές κωδίκων θρησκευτικής και πολιτικό – θρησκευτικής ηθικής: αναπόφευκτα, δηλαδή, σε μορφές ιστορικής ορθολογικότητας και ορθολογισμού.

Αλέξανδρος Σακελλαρίου *Δρ.Κοινωνιολογίας της θρησκείας, διδάσκων Ε.Α.Π, ερευνητής Παντείου Παν/μιου*

«Η διδασκαλία της θρησκείας και η διαμόρφωση της θρησκευτικής συνείδησης»

Τα βασικά ερωτήματα, τα οποία θα γίνει προσπάθεια να απαντηθούν με την παρούσα εισήγηση είναι τα εξής: Τι είναι η θρησκευτική συνείδηση; Είναι δυνατόν και αποδεκτό σε μια δημοκρατική κοινωνία η θρησκευτική συνείδηση να επιβάλλεται ή έστω να κατευθύνεται εκ των άνω; Είμαστε σε θέση, με βάση το ισχύον καθεστώς στο ελληνικό σχολείο, να κάνουμε λόγο για θρησκευτική συνείδηση και τον σεβασμό αυτής εν τοις πράγμασι;

Κωνσταντίνος Κορναράκης *καθηγητής Χριστιανικής Ηθικής-Βιοηθικής, τμήμα Θεολογίας ΕΚΠΑ*

«Το Μάθημα των Θρησκευτικών και οι ανθρωπολογικές του προοπτικές στον σύγχρονο κόσμο και πολιτισμό»

Τα τελευταία χρόνια το μάθημα των Θρησκευτικών βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων αναφορικά με τη θέση του στην τυπική εκπαίδευση που προσφέρει η ελληνική Πολιτεία. Οι συζητήσεις και οι διαφορετικές απόψεις για τον ρόλο και την ταυτότητα του μαθήματος δεν είναι μονοδιάστατες και προέρχονται τόσο από θεολογικούς και εκκλησιαστικούς φορείς, όσο και από πολιτικούς αλλά και εν γένει κοινωνικούς φορείς του δημόσιου χώρου. Το ερώτημα κρυστάλλινο και σαφές: υπάρχει χώρος για τη διδασκαλία της θρησκείας (και ιδιαίτερας της «επικρατούσας») αλλά και των μη θρησκευτικών πεποιθήσεων στον δημόσιο χώρο και δη στο σύγχρονο σχολείο; Η εισήγηση θα επιχειρήσει να δει το ζήτημα από την πλευρά της ανθρωπολογικής προοπτικής του μαθήματος σε ένα πολιτισμικό πλαίσιο «θαυμαστού καινούργιου κόσμου».

12:15

2ο πάνελ

Συντονίζει: Χρήστος Γεωργιάδης

Νικόλαος Φίλης *βουλευτής, πρώην υπουργός Παιδείας*

«Γνώση και όχι κατήχηση»

Είναι αναγκαίος ο θρησκευτικός εγγραμμιατισμός των παιδιών, η προσέγγιση του φαινομένου του θείου. Αυτό όμως αναιρείται και υπονομεύεται από την κατηχητική διδασκαλία στα σχολεία. Υπάρχουν και άλλα συστήματα φιλοσοφικά και όχι στενά θρησκευτικά που μπορούν να εμψυχήσουν ανθρωπιστικές και ηθικές αξίες.

Γιάννης Ιωαννίδης *δικηγόρος, αντιπρόεδρος ΕΛΕΔΑ (Ελληνική Ένωση για τα δικαιώματα του ανθρώπου)*

«Πολιτεία και Εκκλησία: μια συμπλεγματική σχέση»

Τα διαχρονικά προβλήματα στις σχέσεις Πολιτείας-Εκκλησίας είναι ως ένα βαθμό ζητήματα συνταγματικού δικαίου, είναι όμως ταυτόχρονα, στην ουσία τους, ιδεολογικά και πολιτικά ζητήματα, και μάλιστα, τόσο της καθαυτού πολιτικής αντιπαράθεσης, όσο και, πολύ συχνά, της μικροπολιτικής. Σε αυτό το πλαίσιο, και πέρα από οποιαδήποτε προσδοκία ριζικών μεταρρυθμίσεων, η απλώς ορθολογική επίλυση ορισμένων προβλημάτων, όπως αυτών που σχετίζονται με τη σχέση θρησκείας και εκπαίδευσης, δυσχεραίνεται από την επιμονή εκκλησιαστικών και πολιτειακών φορέων και προσώπων στη διατήρηση μορφών θρησκευτικής επιβολής στην Ελλάδα.

Πέτρος Παπαγεωργίου *πολ.μηχανικός-συγγραφέας, μέλος της Ένωσης Αθένων*

«Το εναλλακτικό προς τα θρησκευτικά μάθημα»

Σε εφαρμογή των αποφάσεων του ΣτΕ η πολιτεία οφείλει να θεσμοθετήσει το ισότιμο προς τα θρησκευτικά εναλλακτικό μάθημα. Μπαίνει λοιπόν το ερώτημα: Ποια θα είναι η εναλλακτική προς τα θρησκευτικά προσέγγιση της πραγματικότητας του εκπολιτισμού μας και ποια τα εξ αυτής θέματα για διδασκαλία στα πλαίσια του ισότιμου μαθήματος; Η πρότασή μας έχει θεμέλιο την αναγνώριση ότι ο άνθρωπος είναι κοινωνικό είδος και ότι η εξέλιξη του εκπολιτισμού μας οφείλεται στην επιδίωξη της ικανοποίησης της ανάγκης να συνυπάρχουμε. Το εναλλακτικό μάθημα οφείλει να παρουσιάζει αυτή την πορεία και να καθοδηγήσει στο να είμαστε καλύτεροι συνάνθρωποι. Μέσα από μία κοινωνική και νατουραλιστική προσέγγιση της πραγματικότητας, εναλλακτικά προς αυτήν της πίστης σε υπερφυσικότητες.

Βασίλης Σωτηρόπουλος *δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, νομικός σύμβουλος Ένωσης Αθένων*

«Η δικαστική περιπέτεια του μαθήματος των θρησκευτικών»

Οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, των Διοικητικών Εφετιών, της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, αλλά και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το μάθημα των θρησκευτικών. Το Συμβούλιο της Επικρατείας ερμηνεύοντας προβληματικά το Σύνταγμα, καταλήγει ότι το μάθημα πρέπει να είναι ομολογιακό. Αυτό όμως παράγει μια σημαντική αντανάκλαση στα δικαιώματα όσων δεν επιθυμούν να παρακολουθήσουν το μάθημα, μεγιστοποιώντας το έννομο συμφέρον τους για απαλλαγή. Η απαλλαγή πρέπει να γίνεται χωρίς αποκαλύψεις θρησκευτικών πεποιθήσεων, όπως έχει κρίνει το ΕΔΔΑ. Όμως, το Υπουργείο Παιδείας επιμένει να ζητά δηλώσεις πεποιθήσεων. Πότε θα τελειώσει αυτό;

13:30-14:00 διάλειμμα

14:00

3ο πάνελ
Συντονίζει: Θανάσης Αναγνωστόπουλος

Πέτρος Τατσόπουλος *συγγραφέας, πρώην βουλευτής*

«Μάθημα Θρησκευτικών: Το διαχρονικό σκάνδαλο»

Το μάθημα των Θρησκευτικών στην Ελλάδα αποτελεί ένα διαχρονικό σκάνδαλο, ανθεκτικό όχι μονάχα στην εναλλαγή κοινοβουλευτικών κυβερνήσεων δεξιού, κεντρώου ή αριστερού προσανατολισμού, αλλά και σε αυτήν ακόμη την ανατροπή του πολιτεύματος (τη μετάβαση από τη δημοκρατία στη δικτατορία και τούμπαλιν). Η διδασκαλία ενός μαθήματος «κατήχησης και απολογητικής», όπως αυτοπροσδιορίζεται, σε όλες τις βαθμίδες της υποχρεωτικής δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης είναι αδιανόητη σε οποιαδήποτε άλλη δυτική κοσμική δημοκρατία, αλλά στην Ελλάδα θεωρείται περίπου αυτονόητη επειδή καθορίζεται και προσδιορίζεται από ένα ιδιαίτερα ισχυρό και στενό πλέγμα σχέσεων/εξαρτήσεων Πολιτείας και Εκκλησίας, με πιο σημαντική την πελατειακή σχέση/εξάρτηση που, με τη σειρά της, βασίζεται στο αμοιβαίο όφελος πολιτευτών και κληρικών. Εξυπακούεται ότι η διδασκαλία αυτή δεν συνάδει με την ελευθερία συνείδησης του μαθητή, ούτε με τη διαμόρφωση αυριανών πολιτών που θα σταθούν απέναντι σε κάθε μορφής θρησκευτική μισαλλοδοξία.

Κλεάνθης Βουλαλάς *διευθυντής Δημοτικού Σχολείου*

«Παιδεία και θρησκεία: εμπειρίες από μια προβληματική σχέση»

Η διώξη του Καίρη, τον 19ο αιώνα, τα Αθείκα του Βόλου, αρχές του 20ού, και η πρόσφατη διώξη της Πρωτοντοναρίου είναι τρία περιστατικά που με διαφορά ενός αιώνα περίπου μεταξύ τους δείχνουν τη διαρκή προσπάθεια της Εκκλησίας να επιβάλει το έλεγχό της, συμβολικό και πρακτικό, στην εκπαίδευση. Η εισήγηση θα επικεντρωθεί στα προβλήματα και διλήμματα ενός εκπαιδευτικού που καλείται να αντιμετωπίσει από τη μία τις απαιτήσεις ενός σύγχρονου σχολείου και από την άλλη τις υποχρεώσεις για κατήχηση και θρησκευτικές πρακτικές που επιβάλλονται από το επίσημο πρόγραμμα του σχολείου, υποχρεώσεις που θίγουν όχι μόνο τα ατομικά δικαιώματα των παιδιών αλλά και των εκπαιδευτικών.

Κωνσταντίνος Πουλής *δημοσιογράφος, The press project*

«Ποιος διώκει ποιον;»

Είναι μέρος της επικοινωνιακής στρατηγικής της συντηρητικής δεξιάς, να εμφανίζεται πάντα διωκόμενη. Ενώ υπάρχουν όλες οι θεσμικές και ιδεολογικές εγγυήσεις για τη συντριπτική κυριαρχία των χριστιανικών ιδεών στην εκπαίδευση και πλήθος διαφορετικών πτυχών της δημόσιας ζωής, αναπτύσσεται πάντα μια επιχειρηματολογία «χριστιανών υπό διωγμόν», σαν να δυσκολεύονται να εκφραστούν. Πρόκειται για επικοινωνιακό στρατήγημα με διεθνή εφαρμογή και ιστορικό βάθος, γι' αυτό αξίζει να αναλυθεί καταλεπτώς, σε σχέση με τις πραγματικές συνθήκες της θρησκευτικής ελευθερίας στην εκπαίδευση και αλλού όπως τις εξασφαλίζει η ελληνική πολιτεία και η συλλογική μας ζωή.

15:00

4ο πάνελ
Συντονίζει: Γρηγόρης Βαλλιανάτος

Δέσποινα Λιμνιωτάκη *κοινωνική ψυχολόγος*

«Θρησκευτικές τελετουργίες στα σχολεία, ομολογιακή διδασκαλία, κατήχηση και η επίδραση τους στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών στην Ελλάδα σήμερα»

Μπορεί η ομολογιακή διδασκαλία να οδηγήσει στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και, πολύ περισσότερο, σε ένα προσωποποιημένο μονοπάτι εξωστρέφειας όταν εδράζεται στον ψυχολογικό φόβο; Προκειμένου να ερευνήσουμε την επίδραση των θρησκευτικών τελετουργιών και της διδασκαλίας του περιεχομένου των θρησκευτικών στα σχολεία, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε το πώς η θρησκεία, με όλες τις παραλλαγές της, προέκυψε πολιτισμικά ως ένα σύστημα που μπορούσε να ανακουφίσει τον άνθρωπο από το υπαρξιακό άγχος, απλουστεύοντας τις υπερφυσικές απορίες που τον βασάνιζαν: η θεολογική σκέψη βρίσκεται στη βάση ενός πολιτισμού που επιβεβαιώνει την αθανασία ενώ «υπόσχεται» μετά θάνατον ζωή σ' εκείνους που θα συναινέσουν σε ένα δόγμα και θα οργανώσουν τις ζωές τους σε σχέση με αυτό. Όσο αυστηρότερη είναι η πειθαρχία στο δόγμα, τόσο μεγαλύτερη είναι η ανακούφιση αλλά και λιγότερα τα περιθώρια για ελεύθερη, αδέσμευτη σκέψη που εμπεριέχει την αβεβαιότητα. Ποιο μπορεί να είναι το όφελος μιας εμβάθυνσης των μαθητών στη συνεξάρτηση από ένα πατρικό σχήμα (Θεός) που τους «προσφέρει προστασία» υπό την προϋπόθεση της υποταγής και της απόρριψης της έρευνας, του μονοπατιού δηλαδή που οδηγεί στην σύνθεση αυτόφωτων προσωπικοτήτων, σήμερα; Και πώς μπορεί η κατήχηση να απαντήσει στις ανάγκες της εποχής που εμπεριέχει υπαρκτούς κινδύνους αλλά ταυτόχρονα προσκαλεί τον σύγχρονο άνθρωπο να κάνει το άλμα από τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις προς την ελευθερία των ανοικτών οριζώντων;

Συράκος Κεσέν *ιστορικός, πρώην κληρικός, streetworker*

«Η χριστιανική ετεροτοπία ως φορέας του εθνικού αφηγήματος στην Ελλάδα»

Η Εκκλησία εκτός από θεσμό, δομή με ιεραρχία, και εκκλησίες (καταστήματα), αποτελεί μιαν ετεροτοπία, ένα έτερον άλλον, έναν τόπο και χρόνο εντός της πραγματικότητας που λειτουργεί ως φορέας διάδοσης τόσο των ιδεών/ηθικής της, όσο και μέρους του εθνικού αφηγήματος καθαυτού. Η ετεροτοπία της (δρός δανεισμένος από τον Φουκώ), επιτελούμενη επιτελείται εξίσου κοινωνικά, καθιστώντας το χριστιανικό γεγονός πέρα από αναπόφευκτα πολιτιστικό στοιχείο οντολογικό στοιχείο της ταυτότητας του νεοέλληνα. Η χριστιανική ετεροτοπία ως έτερον είναι, καθίσταται το κατεχόμενη, η καρδιά της κατεχόμενης κοινωνικής ετεροτοπίας.

Νάνσυ Παπαθανασίου *PhD κλινική ψυχολόγος, επ. συνυπεύθυνη Orlando LGBT+*

«Όταν το ένθεο δε χωράει το ανθρώπινο: θρησκεία, ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και θεραπείες μεταστροφής»

Η παρούσα προφορική ανακοίνωση θα επικεντρωθεί στη σχέση των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων με τη θρησκεία και την εκκλησία, και τη στάση των τελευταίων για θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου. Θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από την έρευνα του Orlando LGBT+ για τις θεραπείες μεταστροφής σε θρησκευτικό πλαίσιο ή και από θρησκευτικούς λειτουργούς και τις συνέπειές τους.

16:30

Συμπεράσματα-αποχαιρετισμός: **Αντώνης Παπαρίζος-Βασιλική Κοϊτσάνου**